

DELIKTY „RUŠENÍ NÁBOŽENSTVÍ“ ŘEŠENÉ KRAJSKÝM SOUDEM V CHRUDIMI VE DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Veronika HRDINOVÁ

Tzv. rušení náboženství (něm. Religionsstörung) byl ve druhé polovině 19. století zločin, příp. přečin, vyjmenovaný v Trestním zákoně č. 117, o zločinech, přečinech a přestupcích.¹⁾ Nejedná se zde o rušení ve smyslu činností vedoucích k zániku náboženství, ale o protináboženské delikty, narušování náboženských obřadů, urážení (státem uznaných) církví. Protináboženské delikty lze považovat za přežitek feudálního deliktu rouhání. Tento delikt byl řešen paragrafy 122–124 jako zločin a dále paragrafy 303–305 jako přečin.²⁾ Za zločin byla trestní sazba od 6 měsíců až do 10 let těžkého žaláře. Přitěžující okolností bylo veřejné pohoršení a obecné nebezpečí. Za přestupek byla sazba od 1 do 6 měsíců tuhého vězení.³⁾

Zločin „Rušení náboženství“ patřil ve jmenovaném zákoně ke zvláštním druhům zločinů (viz § 57 zákona) a jako takový příslušel k jednání krajským soudům. I v případě přestupků byl proto raději posílán k projednání právě ke krajskému soudu a ne k soudu okresnímu.⁴⁾

1) Trestní zákon č. 117 vydaný dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích.

2) Přesné znění paragrafů viz příloha.

3) Výzkum výskytu deliktu byl proveden v rámci diplomové práce Veronika HRDINOVÁ, *Delikty proti náboženství řešené u Krajského soudu v Chrudimi v letech 1852–1914*, diplomová práce FF Univerzity Pardubice, Pardubice 2013. Studovány byly trestní spisy a podací protokoly z období od poloviny 19. století po první světovou válku.

4) Rozdíl mezi zločinem a přečinem spočíval v závažnosti trestního činu. Zločin byl závažnějším deliktem než přečin. Za zločin byl trest smrti (§§ 12–13), případně bylo možno uložit trest žaláře, a to ve dvou stupních (§§ 12, 14–16) na dobu 6 měsíců až 20 let nebo na doživotí (§ 17). Přečin se trestal vězením, které bylo také dvoustupňové (§§ 244–245). Trest vězení mohl být vyměřen na dobu od jednoho dne až na šest měsíců (§ 247). Kromě trestu vězení mohl

Pro nastínění náboženské situace je dobré problematiku sledovat od reforem Josefa II. Již od druhé poloviny 70. let 18. století se k tiché toleranci nekatolických vyznání přikláněla také Marie Terezie, avšak oficiálnímu vyhlášení náboženské tolerance, které bylo navrhováno kancléřem Kounicem, zatím nedošlo. 31. prosince 1780 byly zrušeny náboženské komise a tím i ukončen tlak na tajné nekatolíky. Dne 13. října 1781 byla panovnickým reskriptem povolena vyznání augšpurské, helvétské a řecko-pravoslavné.⁵⁾

Vyhlášení tolerance vyvolávalo mezi prostými lidmi zmatek. Mállokdo mohl vědět, jak vypadala víra jeho předků. Většinou byla zaměňována s vírou husitskou místo bratrskou. Náboženská tolerance byla celkově chápána velmi liberálně. Například husitské vyznání bylo sice tolerováno, ale jeho příslušníci byli zapsáni mezi luterány.⁶⁾ Problémy nastávaly s prosazením Tolerančního patentu. Některé vrchnostenské úřady jej vyhlášovaly se zpožděním a společně s církevními úřady tak získávaly čas na přemlouvání k setrvání v katolické víře. Proti tomu vcelku rychle zakročil Josef II. Další překážkou pro konverzi k nekatolickým náboženstvím byly náklady na vznik tolerančních sborů. Navíc i při konverzi nadále zůstaly nekatolíkům závazky vůči církvi katolické.⁷⁾ Toleranční patent byl od 19. října 1781 rozšířen také na židovské obyvatelstvo v Čechách a od 13. února 1782 platil i pro Židy na Moravě. Tím se Židé začali začleňovat do právního systému monarchie.⁸⁾

Vyhlášení Tolerančního patentu představovalo v procesu zrovnoprávnění pouze začátek. Evangelické církve se staly povolenými a tolerovanými, jejich vyznavači již nebyli pro svou víru pronásledováni, zůstali ale věřícími druhé kategorie. K některému z povolených evangelických vyznání se tehdy v českých zemích přihlásilo přibližně osmdesát tisíc věřících, což tvořilo přibližně dvě procenta z celkové populace. Konkrétně v Chrudimském kraji, ve kterém vzniklo nejvíce evangelických sborů, bylo v roce 1782 napočítáno téměř sedmnáct tisíc nekatolíků a 161 tisíc katolíků.⁹⁾

V polovině 19. století požadovali evangelíci zřízení českomoravské evangelické konsistoře, vlastní oddělení na teologické fakultě a nakonec

být přečin potrestán např. pokutou, soudci ale měli na výběr z dalších trestů vyjmenovaných v § 240.

5) Pavel BĚLINA – Jiří KAŠE – Jan P. KUČERA, *Velké dějiny země Koruny české. X. 1740–1792*, Praha–Litomyšl 2001, s. 89–90.

6) Tamtéž, s. 92.

7) Tamtéž, s. 90–98.

8) Tamtéž, s. 98–101.

9) Tamtéž, s. 94–95; Zdeněk R. NEŠPOR, *Evangelické církve*, in: Týž a kol., *Náboženství v 19. století. Nejcirkevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*, Praha 2010, s. 116–117.

i zřízení evangelické církevní unie. Nacionální charakter církevní unie však proces zrovnoprávnění zpomalil. Úspěchem bylo v lednu 1849 vydané Protestantské provizorium, kterým byla zrušena toleranční omezení a evangelíci byli (ve většině případů) zrovnoprávněni s katolíky. Mezi Rakouským císařstvím a Svatým stolcem byl v roce 1855 uzavřen konkordát, který ukázal, že katolické vyznání je nadále nadřazené nad konfese evangelické. Druhořadé postavení evangelíků bylo zrušeno až 8. dubna 1861, kdy byl vydán tzv. Protestantský patent.¹⁰⁾

Poslední poznámka k náboženské situaci nás již zavede do východních Čech. Po vydání Tolerančního patentu zde vznikly čtyři sbory augšpurského vyznání a dvanáct sborů vyznání helvétského. Sedmdesátileté období tolerance nebylo dobou rozvoje, ale spíše přežívání, kdy vznikl pouze jeden nový sbor, a dva byly obnoveny. Po vydání Protestantského patentu se na první místo zájmu evangelických církví dostala budovatelská činnost. Stavěly se nové kostely a evangelické školy. Teprve v druhé řadě se začaly objevovat snahy o prohlubování zbožnosti a vnitřní misie. Nové sbory vznikaly postupně. Ke konci první světové války zde bylo 11 augšpurských sborů a 19 sborů helvétských.¹¹⁾

Pro období od vydání Trestního zákona č. 117 do první světové války bylo v archivním fondu Krajského soudu v Chrudimi¹²⁾ nalezeno přibližně sto spisů, které se týkaly protináboženských deliktů. Častěji jsou zastoupeny přečiny (§ 303). V několika případech byly zločiny (§ 122) během vyšetřování nebo soudu překvalifikovány na pouhý přečin. Výsledek studia je možné rozdělit na dvě části – rozbor jednotlivých případů a statistické zpracování.

Nejčastější příčinou spáchání urážky náboženství byla opilost, a to téměř v polovině případů. Opilost však mohla být i polehčující okolností. To v případě, kdy bylo dokázáno, že byl pachatel dostatečně opilý. Míra opilosti pachatelů byla dokazována výpověďmi svědků, čehož se zneužívalo i v případě vyřizování sousedských sporů. Ve spisech se pro opilost

10) Z. R. NEŠPOR, *Evangelické církve*, s. 117, 120.

11) TÝŽ, *Budování evangelických sborů ve východních Čechách v „dlouhém“ 19. století (1781–1918)*, in: Filip Čapek a kol., *Náboženství a válka ve znamení kalicha*, Ústí nad Orlicí 2011, s. 32–46. Dostupné z URL: http://www.drhdl.de/pdfs/01_NesporC.pdf, [cit. 29. 9. 2017].

12) Uložen ve Státním oblastním archivu v Zámrsku (dále SOA Zámrsk). Ediční poznámka: veškeré citace z archivních materiálů jsou transliterovány, citace jsou vždy označeny uvozovkami a jsou psány kurzívou, některé zkratky jsou rozepsány v hranaté závorce, interpunkce byla zachována podle originálu.

často objevuje fráze „*byl v prudkém hnutí mysli*“. Tak tomu bylo např. u Jana Kalouse, obuvnického mistra, který 11. března 1867 v hostinci ve Skutči řekl: „*Pořáde jste chtěli vloni svatého Václava mít, on vám ale vloni nepomohl, z díry ani nevylezl, já na svatého Václava seru, on mně okradl o 8000 z[atých], ten zloděj at' mne v prdel políbí, já toho lumpa budu žalovat.*“¹³⁾ Jan Kalous byl odsouzen za přečin (§ 303) na 14 dní tuhého vězení, zpřísněného samovazbou a postem v oba pátky.¹⁴⁾

Při výzkumu protináboženských deliktů je kromě příčiny důležité i sledování způsobu provedení deliktu. Často byly uráženy svaté osoby. V prostudovaných spisech se jedná o urážky Boha, Panny Marie, případně některých svatých. Kromě svatých byly uráženy také jednotlivé církve – katolická a evangelická a jejich příslušníci a představitelé.

Za urážky Pána Boha a Ježíše Krista padaly často delší a přísnější tresty. Tyto urážky byly zločinem podle § 122. Ve spisech se nejčastěji objevují narážky na boží nespravedlnost např. při zatýkání (i za jiný zločin), při exekucích a dalších úředních úkonech, při kterých se pachatelé cítili ukřivděně. Na Boha si postěžoval například Karel Vohralík z Holic, který se 20. listopadu 1856 před úředníky vyjádřil takto: „*Ty, potvoro Bože! Jsili spravedlivý, pojď dolů a zabi mne! Že ale nejsi spravedlivý, musí hrom do tebe udeřit, neb kdybys byl spravedlivý, musel bys všechny potvory pobít.*“¹⁵⁾ Odsouzen byl dle § 122 a § 312 (proti veřejnému zřízení) na 6 týdnů žaláře se dvěma posty. Podobně tomu bylo na podzim roku 1869 při exekuci na majetek Jana Hájka z Radlína. Hájek nejprve nepustil exekuční úředníky na pozemek. Když potom u jeho stodoly hlídkovali dva muži a omlouvali se mu, že za to nemohou, aby se na ně nezlobil, řekl jim: „*... vždyť já vím, že vy zato nemůžete, jsou ale na světě čtyry zlodějové, první jest představený, druhý je Jirásek z Heřm.[anova] Městce, třetí zloděj jsou páni a čtvrtý je Pánbůh, ten jest největší zloděj, vy ani nevíte z čeho Pánbůh jest, on jest ze starých hrnců a kdyby byl dole, tak bych ho vyfackoval.*“¹⁶⁾ Za tento výrok dostal trest 6 měsíců žaláře s postem každý druhý pátek.

Stejnou váhu jako urážka Boha měla i urážka Ježíše Krista. Trest 6 měsíců žaláře s postem každý pátek si vysloužil Václav Hrdlička, když v hospodě

13) SOA Zámorsk, Krajský soud Chrudim (1850–1949), inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Jan Kalous, Rozsudek.

14) Tamtéž.

15) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Karel Vohralík, Rozsudek.

16) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Jan Hájek, Rozsudek.

v Sezemicích 16. října 1878 řekl, „že *Krystus byl jen takový chytrý chlap*.“¹⁷⁾ Společně s Ježíšem Kristem byla urážena také Panna Maria. Nejčastěji bylo zpochybňováno neposkvrněné početí Ježíše Krista. Nabízelo by se tvrzení, že tento typ výroků pocházel častěji od evangelíků. Z trestních spisů ale vyplývá, že se na nich podíleli pachatelé obou vyznání. Pokud se v urážlivém výroku objevily obě osoby, jednalo se častěji o § 122. Urážka samotné Panny Marie byla souzena spíše jako pouhý přečin § 303. Urážky tohoto typu nebyly příliš originální. Jako příklad lze uvést věty: „*Kristus jest parchant*“, či „*Pana Maria jest kurva*“,¹⁸⁾ které v hospodě pronesl katolík Josef Sila na podzim roku 1854. Odsouzen byl k trestu žaláře na jeden měsíc s postem každý pátek. Dalšími svatými, kteří se dostali do trestních spisů, byli sv. Jan Nepomucký a sv. Václav. I v těchto případech se jednalo o přečin podle § 303.

Mezi úmyslnější delikty patřily urážky jiného (než vlastního) vyznání. Více se objevovaly útoky ze strany evangelíků na katolictví a katolíky. Ústředním tématem bylo v tomto případě katolické modlářství. Cílem výroků se stávaly např. sochy, obrazy, kříže a jejich uctívání. Evangelík Jan Hrubeš měl takto problém s křížem, který byl postaven u jeho pole. Před hospodou v březnu 1863 dle výpovědi svědka řekl: „*Šulhofe, dej si sem na dům taky něco, nějakého hastrmana, tatrmana neb oběsence, jako mě postavili ty kluci katolíci na můj grunt kámen, a já kamení vyvorávám*.“¹⁹⁾ Poznámka ho stála 8 dní tuhého vězení. Jan Kroulík v hospodě 13. března 1887 vyprávěl, co se v evangelických novinách dočetl: „... že také stojí v novinách, že ten kdo se chce dostat lehko do nebe, potřebuje dát Panně Marii jen pár krejcarů na tabák, tak že se za něj přimluví a že se tam hned dostane.“ a dále, „že pán Ježíš chodil po nebi, že tam napadl hříšníka, že šel dále a napadl jich tam více, že šel tedy k vrátnému svat.[ému] Petrovi a ptal se ho, jak to přijde, že vidí v nebi hříšníky, načez mu Petr odpověděl, že on tím není vinen, že je tam pustila matka Boží malýma zadnima dvířka-ma.“²⁰⁾ Jan Kroulík si odseděl 14 dní tuhého vězení s postem v oba pátky.

Opačných případů, kdy uráželi katolíci evangelíky, bylo méně. Zatímco u evangelíků byly urážky směřovány spíše na vyznání jako takové, v případech katolických pachatelů je více cítit nádech urážek konkrétních evangelíků.

17) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 292, složka Václav Hrdlička, Obžalovací spis.

18) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Josef Sila, Rozsudek.

19) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Jan Hrubeš, výpověď Václava Verunáče.

20) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 301, složka Jan Kroulík, Obžalovací spis.

Jako příklad poslouží jedna z mála žen-pachatelek; Kateřina Jiskrová volala v noci 26. srpna 1911 na svého manžela, který se vracel z hospody a bavil se s evangelíkem Josefem Suchým, jenž mu něco dotvrzoval na svou duši: „... jdi od toho helveta, helveti nemají žádnou duši, oni mají kravského spasitele.“²¹⁾ Za výrok byla obžalována z provinění proti § 122, což bylo změněno na § 303 a odseděla si 14 dní tuhého vězení s jedním postem.

Udavatelé, kteří dali podnět k vyšetřování protináboženských deliktů, byli v několika případech také samotní představitelé katolické nebo evangelické církve. Kněží, kaplani a faráři se buď cítili důležitými ochraňovateli víry a náboženství a prakticky na pachatele žalovali, nebo se cítili osobně uraženi a ohrožováni. Představitelé farní správy v Dolní Rovni se cítili uraženi chováním sboru dobrovolných hasičů a několika dalších lidí na pohřbu Václava Schejbal 20. března 1892. Pozůstali neměli dost peněz, domluvili se proto, že pohřební průvod půjde od kapličky u fary do kostela na hřbitově. Jelikož byl zemřelý Schejbal členem sboru dobrovolných hasičů, přišli se i oni domluvit a požadovali, aby byl průvod veden z domu smutku. Z udání vyplývá, že hasiči představitelům farní správy vyhrožovali, že i kdyby s tím nesouhlasili, stejně průvod povedou z domu smutku. Farář Starý se cítil výhrůzkou uražen a rozhodl se hasičům nevyhovět. V den pohřbu čekal kaplan Hora u kapličky na pohřební průvod. Hasiči, kteří pohřební průvod vedli, však ke kapličce nezatočili a šli rovnou na hřbitov. Kaplan Hora tedy vyrazil za průvodem. Na hřbitově došlo k dalšímu incidentu, když hasiči zanesli rakev místo do kostela rovnou ke hrobu. Kaplan Hora tedy poslal pro pohřební hosty kostelníka, aby je nasměroval do kostela, kde se mělo sloužit requiem. Hasiči a další účastníci pohřbu však odmítli do kostela přijít s připomínkami, které označovali kaplana Horu a ostatní představitele farní správy za ziskuchtivé. Obžalováno bylo nakonec pět osob. František Jelínek a Václav Svatoň, kteří vedli pohřební průvod, dostali trest 8 dní vězení s jedním postem. František Schejbal, Magdalena Svatoňová a Matěj Bidlo, kteří u hrobu vykřikovali poznámky o ziskuchtivém chování farářů a kněžích, byli od trestu osvobozeni.²²⁾

Některé činy, souzené jako rušení náboženství, nemusely mít ani protináboženský motiv. Podle § 303 byla k 14 dnům vězení s postem každý pátek odsouzena třeba i Beata Rieglová z České Třebové, která během mše 13. května 1855 zpohlavkovala sousedku v lavici.²³⁾ Podobně tomu

21) Tamtéž, inv. č. 1260, karton č. 612, složka Kateřina Jiskrová, Rozsudek.

22) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 304, složka Jelínek, Svatoň, Schejbal, Svatoňová, Bidlo.

23) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Beata Rieglová.

bylo i 19. února 1869 u představeného obce Jana Kyllara a učitele Josefa Dittricha, kteří se spolu poprali během mše na kůru v kostele v Bystřeci. Jan Kyllar dostal pokutu 40 zlatých a Josef Dittrich 25 zlatých. Kdyby pokutu nezaplátili, museli by si odpykat trest – Jan Kyllar 8 dní vězení a Josef Dittrich 5 dní vězení.²⁴⁾

Většina případů řešených u Krajského soudu v Chrudimi neměla závažnější charakter. Jednalo se spíše o opilecké řeči v hospodách nebo při náboženských akcích, nebo o osobní spory s představiteli církví, případně mezi sousedy navzájem.²⁵⁾ Spočítat četnost spáchaných deliktů podle §§ 122 a 303 lze pouze orientačně. Nalezeno bylo okolo 451 záznamů, a to mezi lety 1853 až 1918. Počet je to přibližný, jelikož pro některá období nebyly dohledány kompletní prameny. V dalších případech není zcela jasné, zda byl delikt skutečně spáchán. Pro získání počtu deliktů byly údaje získány z trestních spisů a z podacích protokolů, případně rejstříků zločinů a přečinů.²⁶⁾

Statistický výzkum je zaměřen hlavně na osobu pachatele a je porovnáván s výzkumem Milana Řepy u případů řešených u Krajského trestního soudu v Brně.²⁷⁾ V prostudovaných materiálech bylo nalezeno celkem 543 pachatelů, z toho 526 mužů a 17 žen, což odpovídá 96,5 % pachatelů-mužů a 3,5 % pachatelek-žen. Výsledek potvrzuje očekávání a odpovídá tomu, že muži častěji vystupovali a jednali na veřejnosti. Muži také častěji než ženy navštěvovali hospody a nálevny, ve kterých docházelo k nejvíce urážkám náboženství a dalším protináboženským deliktům. K podobným závěrům došel ve svém výzkumu i Milan Řepa v případě brněnského soudu. Zde našel 95 % pachatelů mužů a 5 % pachatelek žen.²⁸⁾

Věk pachatele byl uveden v 62 případech, přičemž nebylo prokázáno, že by z hlediska spáchaného deliktu hrál významnější roli. Nejvíce pachatelů

24) Tamtéž, inv. č. 1136, karton č. 284, složka Urážky náboženství, spis Jan Kyllar, Josef Dittrich.

25) Další příklady urážek náboženství v příložené tabulce, případně srov. V. HRDINOVÁ, *Delikty proti*.

26) Podrobnější rozbor srov. V. HRDINOVÁ, *Delikty proti*, s. 67–69.

27) Milan ŘEPA, „*Rušení náboženství“ na Jižní Moravě. Sekularizace ve světle protokolů Krajského trestního soudu v Brně z let 1859–1914*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš – Jiří Malíř (edd.), *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*, Brno 2009, s. 125–134. Tématem protináboženských deliktů, avšak v předchozím období, se zabývá také studie Martin HURKA, *Delikt „rušení náboženství“ na panství Kounice a Kostelec nad Černými lesy od osmdesátých let 18. století do poloviny 19. století*, Studie a zprávy: historický sborník pražského okolí 3, 2013 [vyd. 2014], s. 65–75.

28) M. ŘEPA, „*Rušení náboženství“ na Jižní Moravě*, s. 126.

protináboženských deliktů bylo nalezeno mezi třicátníky a čtyřicátníky. Nejmladšímu bylo 16 let, nejstaršímu potom 72 let.

Zajímavější je aspekt bydliště pachatele, případně místa spáchání deliktu. V Chrudimském kraji se v 19. století nacházela tři královská města – Chrudim, Polička a Vysoké Mýto a několik menších měst a městeček.²⁹⁾ Ve městech byla dle dohledaných materiálů spáchána třetina případů (32,7 %), na venkově potom dvě třetiny (67,3 %). I s ohledem na fakt, že některé obce se ve sledovaném období v města teprve proměňovala, lze konstatovat, že se většina deliktů proti náboženství odehrávala na venkově. Zde se na první pohled projevuje rozdíl mezi výsledky studia v Chrudimském a Brněnském kraji. Zatímco v oblasti působnosti Krajského soudu v Chrudimi se většina deliktů odehrála na venkově, u Krajského trestního soudu v Brně bylo nejčastějším místem spáchání protináboženských deliktů město Brno a jeho předměstí. Rozdíl je to však jen zdánlivý, protože v obou oblastech představovali pachatele osoby stejného sociálního postavení a podobných profesí.³⁰⁾

Sociální postavení pachatele, které bylo převážně určeno povoláním nebo možná lépe způsobem obživy, je patrně nejdůležitějším měřítkem při porovnávání jednotlivých deliktů. Ani informace o povolání však nebyla ve spisech vždy uvedena. Následující výčet je tedy sestaven z údajů o způsobu obživy u přibližně 60 pachatelů. Začneme-li od nejnižších sociálních vrstev, objevíme dva *tuláky*, přičemž jeden je zároveň označen jako *nádeník*, dále jednoho *žebračka*, který byl současně *domkářem*. Jedenkrát se v protokolech objevuje *invalida* s dodatkem „*bez majetku*“. V sedmi případech je v kolonce zaměstnání zapsáno *nádeník*. Jeden nádeník byl zároveň *zhotovitelem dýmek*, další *ovocnářem*. *Dělníci* a *dělnice* byli mezi pachateli zastoupeni ve čtyřech případech. V trestních spisech se také objevuje po jednom *stavitelském příručím* a *kamnářském pomocníkovi*.

Jako *domkaři* byli pachatelé označeni čtyřikrát. *Chalupníci* byli mezi pachateli v osmi protokolech. Dále byli objeveni dva *sedláci*, čtyři *grunтовníci* (z toho jeden bývalý), čtyři *majitelé rolnické usedlosti*, jeden *statkář* a dva *majitelé usedlosti* (nespecifikováno).

Poslední skupinu tvoří pachatelé pracující jako řemeslníci a živnostníci, případně se specifickým povoláním. Zde byli viníky jeden *krejčí*, *tkadlec*, *řemenář*, *krupař*, *řezník*, *kovář*, *brusič*, *tesař*, *holič*, *zednický tovaryš* a jedna *mlékařka*. Dále se zde nacházeli dva *obuvníci*, dva *truhláři* a dva

29) Delikty proti náboženství se staly např. v městech a městečkách Česká Třebová, Holice, Chocení, Lanškroun, Pardubice, Skuteč, Ústí nad Orlicí.

30) M. ŘEPA, „*Rušení náboženství*“ na Jižní Moravě, s. 127.

kočí. Jelikož se většina případů odehrála v hospodách, nepřekvapí, že se ve třech případech stali pachateli *majitelé hospod*. Viníky byli také dva učitelé, dva *představení obce*, dva *živnostníci* (blíže nespecifikováno), jeden *panský hajný*, jeden *soukromník* a jeden *inženýr*.

Informace o vzdělání pachatelů nejsou často uváděny. Výjimečně se objevuje informace, že pachatel uměl číst a psát. Lze tedy pouze odhadovat, že na vyšší vzdělání dosáhla jen menšina z nich. Toto tvrzení je však pouhým odhadem, který vyplývá z několika málo protokolů, povolání pachatelů nebo podpisů třemi křížky. Vzdělání, přestože jej nelze přesně sledovat, mělo na spáchání studovaného deliktu vliv. To potvrzuje i Milan Řepa: „*Vše tedy nasvědčuje tomu, že vzdělanost zde hrála podstatnou roli. Ovšem nikoliv proto, že nevzdělaní lidé více inklinovali k protináboženským, sekularizovaným postojům, ale z toho důvodu, že si počínali neopatrněji než lidé vzdělaní.*“³¹⁾

Další sledovanou kategorií je rodinný stav a počet dětí. Na spáchání deliktu neměly tyto faktory sice žádný vliv, důležité však byly pro vyměřování délky trestu nebo pro odložení jeho nástupu. Být otcem nezaopatřených dětí se mnohdy posuzovalo jako polehčující okolnost, a to proto, aby jejich potrestáním netrpěly další nevinní členové rodiny. O odložení nástupu výkonu trestu se vzhledem k většímu množství pachatelů z venkova logicky nejčastěji žádalo v době polních prací, kdy byla potřeba každá pracovní síla.

Významnější kategorií je motiv pachatelů. Tím mohlo být např. jejich vyznání. Sledovaní viníci se hlásili ke dvěma nejčastějším vyznáním – katolickému a evangelickému.³²⁾ Ze dvou třetin se mezi pachateli objevují katolíci, jednu třetinu tvoří evangelíci. Tato informace nepřekvapí, pokud si uvědomíme, že evangelíci byli v populaci zastoupeni menšinou. Zajímavé zde spíše je, že pokud spáchal přečin proti náboženství evangelík, častěji to bylo proti katolickému vyznání. Naopak katolíci častěji páchali urážky vlastní konfese. Ovšem nejčastější příčinou protináboženských deliktů byla, jak jsme již uvedli v úvodu, opilost pachatele (přibližně 55 %).

Zajímavé je porovnání délky trestů. Jelikož však byly rozsudky vynášeny nad činy různé závažnosti, je jakékoliv zobecňování zavádějící. Při vyměřování trestu hrály důležitou roli kromě závažnosti činu samotného také polehčující a přitěžující okolnosti. Ve většině případů se však jednalo o trestní činnost nízké závažnosti a tak i tresty byly často pod doporučenou spodní hranicí. Trestní sazba za zločin proti náboženství byla podle zákona

31) Tamtéž, s. 127.

32) V trestních spisech většinou nebylo specifikováno, zda se jedná o reformované nebo helvétské vyznání.

vyměřena od šesti měsíců do deseti let žaláře. V prostudovaných spisech byli nalezeni pouze dva provinilci potrestaní 6 měsíci žaláře (v jednom případě dokonce těžkého). Ostatní pachatelé byli odsouzeni ještě k nižším trestům. Soudci je nejčastěji posílali do žaláře na dobu jednoho až dvou měsíců. Tyto kratší tresty byly v mnoha případech zpřísnovány posty, případně druhým stupněm žaláře. Soudci tímto zpřísněním vyrovnávali zkrácení doby trestu pod jeho zákonem vyměřenou spodní hranici. Podobně tomu bylo i s tresty za přečiny. Zde se sazba pohybovala od jednoho do šesti měsíců tuhého vězení. Nejdelší doložený trest byl vyměřen na 5 týdnů tuhého vězení. Soudci i v tomto případě šli s výměrou délky pod spodní hranici a nejčastěji posílali pachatele do tuhého vězení na dva týdny. Podobně jako u zločinu byl pobyt ve vězení zpřísnován posty.

Shrnutím zjištěných informací můžeme získat základní typ pachatele. Urážky proti náboženství nejčastěji páchali muži, přibližně ve věku třiceti až padesáti let, žijící na venkově a živící se v zemědělství, případně se jednalo o tuláky. Jejich vzdělání bylo pravděpodobně nižší úrovně nebo byli zcela nevzdělaní. Častěji byli katolického vyznání a deliktů se dopouštěli pod vlivem alkoholu.

Jak vyplývá z předešlého, protináboženští delikventi nepáchali své činy se záměrem poškodit náboženství, často se jednalo o neúmyslné a jen opilecké excesy. K jejich řešení před soudem docházelo převážně po udání od osob, které byly výrokům přítomny. Jednalo se tedy spíše o řešení sousedských problémů a sporů než o obranu náboženství. Jinak tomu pravděpodobně nebylo ani v případech urážky jiného než vlastního vyznání. I zde se ve většině případů jednalo o osobní spory mezi jednotlivými aktéry, než o úmysl rušit náboženství.

Článek vznikl v rámci projektu Univerzity Pardubice: SGS_2017_008 – Podpora vědeckých a prezentačních aktivit studentů doktorského programu Historie a magisterského programu Kulturní dějiny: badatelské trendy a aktuální metody výzkumu novověku a současných dějin.

Přílohy

1) Citace studovaných paragrafů, Trestní zákon č. 117 vydaný dne 27. května 1852 o zločinech, přečinech a přestupcích:

„O rušení náboženství.

§ 122

Zločinu rušení náboženství dopustí se:

a) kdo řečmi, činy, v dílech tiskových nebo rozšiřovaných spisech Bohu se rouhá;

b) kdo provozování náboženství, ve státě průchod majícího, ruší, a nebo kdo způsobem zneuctujícím zle nakládá s náradím, ke službám božím zasvěceným, neb jinak činy, řečmi, v dílech tiskových nebo rozšiřovaných spisech náboženství veřejně opovržení prokazuje;

c) kdo hledí křesťana k odpadnutí od křesťanství svěsti, nebo

d) kdo hledí rozšiřovati nevěru, aneb roztrušovati učení bludné, náboženství křesťanskému odporující.

§ 123

Byloli rušením náboženství dáno veřejné pohoršení, nebo bylli kdo sveden, anebo byloli s tím spojeno obecné nebezpečení; potrestán buď zločin ten těžkým žalářem od jednoho až do pěti let; bylali ale při tom veliká zlomyslnost nebo nebezpečnost, až do desíti let.

§ 124

Nenili tu žádné z okolností, v předešlém paragrafu dotčených, potrestáno budiž rušení náboženství žalářem od šesti měsíců až do jednoho roku.

§ 303

Kdo veřejně, nebo před více lidmi, nebo v dílech tiskových, rozšiřovaných vyobrazeních nebo spisech, posmívá se učení, obyčejům aneb zřízením církve nějaké nebo společnosti náboženské, v státu zákonně uznané, nebo je zlehčiti hledí, anebo kdo nějakého jich služebníka náboženského u vykonávání obřadů bohoslužebných urazí, nebo se v čas veřejného provozování náboženství tou měrou neslušně chová, že z toho jiným vzejíti může pohoršení, dopustí se přečinu, ač neníli čin ten zločinem rušení náboženství (§ 122), a potrestán býti má tuhým vězením od jednoho až do šesti měsíců.

§ 304

Taktěž dopustí se přečinu, a vězením od jednoho až do tří měsíců potrestán býti má ten, kdož za příčinou zřízení nebo rozšíření nějaké společnosti (sekty) náboženské, o kteréž správa státní se prohlásila, že uznána býti nemůže, shromáždění způsobuje, přednášky má nebo u veřejnost vydává, vyznavače namlouvá, nebo cokoli předse vezme, což k cíli tomuto směřuje.

§ 305

Kdo způsobem v § 303 dotčeným ústav manželský, rodinný nebo pojmy právní o vlastnictví zlehčuje nebo rozviklati hledí, nebo k nemravným neb v zákonech zapovězeným činům vybízí, podněcuje nebo svěsti hledí, anebo je vychvaluje, nebo omlouvá, dopustí se přečinu, ač neníli čin ten činem trestným, na nějž uložen jest trest těžší, a potrestán býti má vězením od jednoho až do šesti měsíců. Bylli však některý z přečinů, v §§ 300 a 302–305 jmenovaných, vykonán prostředkem tiskopisů, rozšířiti se může trest podle nebezpečnosti a obmyšleného většího rozšíření, na tuhé vězení až do jednoho ročku, a vinníci vyhostiti se mohou v případě tom z místa toho neb z korunní země, a jsouli cizozemci, i z veškerých korunních zemí císařských.“

2) Tabulka – příklady rušení náboženství³³⁾

³³⁾ Do tabulky byly vybrány případy s ohledem na maximální kompletnost záznamu, a tedy i vypovídací hodnoty.

Tab. 1: Rušení náboženství u Krajského soudu v Chrudimí

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kárt.	Složka	Citace z
1	Kropil Václav	řekl: „ <i>když já nejsem spravedlivý, tak Bůh také není</i> “, „ <i>Já musím vždy Boha zatratit, ponevadž sem nepravě trpěl</i> “, v opilosti	2 měsíce žaláře (§ 122)	23.1.1856	krupař	katolík		3	Skuteč	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
2	Rieglová Beata	zpothlavkovala sousedku v lavici v kostele	14 dní vězení s postem každý pátek (§ 303)	9.10.1856		katolík	vdaná	5	kostel v České Třebové	1136	284	Urážky náboženství	
3	Sila Josef	v kupeckém kramu řekl: „ <i>Kristus jest parchant</i> “, „ <i>Pana Maria jest kurva</i> “, v opilosti	1 měsíc žaláře každý pátek s postem (§ 122)	2.4.1857	zednický tovaryš	katolík	ženatý	1	Sloupnice	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
4	Pilný Václav	uražení panny Marie, řekl: „ <i>že pana Maria měla tři siny a snad taky jednu dceru a že to vypadá, jako když on sy vzal svou ženu, – ponevadž si vzal Václav Pilný osobou padlou za manželku, co svedkům znamo bylo, tak připodobal svatou panu Marii osobou v tom padu nemravnot</i> “	14 dní vězení s postem každý pátek (§ 303)	23.7.1857	gruntovník ve Lhotce	evangelík – helvět	ženatý	2	Lhotka (nepřesněno)	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
5	Vohralík Karel	uražení Boha, po příchodu z hospody kvůli vykonání exekuce na něho řekl: „ <i>Jy, ponoro Bože! jsi! spravdivý, pojď dolů a zabíj mne! Že ale nejsi spravdivý, musíš hrom do tebe udeřit, nebo kdyby jsi byl spravdivý, musel bys všechny potvory pobít</i> “, v opilosti	6 týdnů žaláře s 2 posty (§ 122)	9.7.1857	spoluvlastník chalupy v Holicích	katolík	ženatý		Holice	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
6	Heiduk František	urážka katolické církve při pohřbu, posmíval se katolickému zvyku modlit se za zemřelé, vyprávěl o knězi, který dal jeho pacholku groš na jídlo, ten ho chtěl dát na modlení za mrtvého, kněz mu řekl, že je hlupák	8 dní tuhého vězení (§ 303)	21.12.1857	bývalý gruntovník	evangelík	vdovec			1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
7	Stárek Josef	v kořalně před četníky zpíval hanlivou píseň: „šidonský pán Ježíš v černých punčoškách, když mu bylo 12 let, skákal po děvečkáčích“, v opilosti	4 měsíce žaláře každý druhý pátek s postem (§ 122)	30.3.1858	sedlák	katolík	ženatý	5	kořalna v Kameničkách	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
8	Kašpar Václav	v hospodě řekl: „že na nábožensví seře“, „že jsou kněží darebáci, že lid přetahuji, že každou lidem o milosrdenství, sami ale že žádne nemají, že jest to katolíkovi hanba v tom náboženství setrvat“, v opilosti	2 měsíce žaláře s postem první pátek každého měsíce (§122)	5.1.1858	nádeník	katolík	ženatý	6	hospoda v Dasicích	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
9	Jelínek Jan	nechtěl přispět na novou sochu Panny Marie „na takovou rotu já nic nedám, kdyby to bylo pro nějakého zebračka tak bych něčím přispěl, ona je z lidských rukou dělána a šaty nepotřebuje“, podle druhé svědkyně řekl: „na takovou rotu a kurvu nic nedám“	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	29.10.1859	ovocnář a nádeník	katolík	ženatý	1	pravděpodobně Svinčany	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
10	Tmavský Josef	urážení katolické církve, píal se Františka Vrbaty „zdálíš také před tou čubkou s otevřenou hubou na Chvojné smeká?, ačkoliv dobře věděl, že socha na Chvojné bolestně svou pannu Marii představuje“	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	1.7.1861	majitel živnosti v Prachovicích	evangelík – helvét	ženatý		Prachovice	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
11	Bárta Antonín	v hospodě „o kříži, ježž obyvatele katolíci několik dní před tím v Zábři dali postaviti, jakož také o obraze ukřizovaného Krysta Pána se vyjádřil tak surově, hanlivě a postupně, že tím nejen církev katolickou, nýbrž i církev křesťanskou vůbec urazil“, v opilosti	1 měsíc tuhého vězení (§ 303)	23.12.1861	hotovitel dýmek a nádeník v Zábři	evangelik – helvét	svobodný		v hospodě v Zábři	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
12	Bureš František	urazení zákonem uznané církve, v opilosti	3 týdny tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	29.7.1862	vlastník chalupy v Novém Kamenci	evangelik	ženatý	2	Kamenec u Poličky	1136	284	Urážky náboženství	
13	Nadrehal Jan	kritika katolického modlářství, řekl: „že viděl v Limberku množství památníků, t.j. podobizen svatých, že to jsou samé modly, že je lidé libají, to že jest modlářství a proti desateru přikázání toto přikázání přestupuje; – že leckterá baba ve studánce kdejaký obrázek nalezne, s ním hned udělá zázračné místo, že tam kapli vystaví a že se tam drží, poutě.“ Dale řekl: „že v Chluměcku na pouti viděl, kterak kosťelníci podobizně panny Marie vodu do hlavy lejou a že pak tato figura poutníkům s pánem Bohem dává a slzi prolévá.“	14 dní vězení (§ 303)	13.9.1862	žebrák – domkař v Krouné	evangelik – helvét	ženatý	2	Oldříš	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
14	Schejbal Josef	evangelik, který urazil učení katolické, tvrdil, že u toho byl opilý	14 dní tuhého vězení (§ 303)	14.10.1862	majitel hospody a gruntu	evangelik	ženatý	4		1136	284	Urážky náboženství	

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
15	Trögner Vinčenz	před evangeliky se potupně vyjadřil k evan.církví a věceři Páně	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	17.12.1862	panský hajný ve Svratouchu	katolík	ženatý	3	Čachnovský revír (Čachnov okr. Chrudim)	1136	284	Uražky náboženství	
16	Kučera František	v hospodě řekl: „Jan Nepomucký byl kurevník, že zahrnil svatému Václavu ženu.“ v opilosti	20 dní tuhého vězení s postem 8. a 16. dne (§303)	13.11.1862	vlastník rolnického statku v Borové	evangelik – helvět	ženatý	4	hospoda v Borové	1136	284	Uražky náboženství	Rozsudek
17	Hofmann Václav	nevhodně chování při katolickém obřadu svěcení kříže na hřbitově, v opilosti	5 týdnů tuhého vězení (§ 303)	12.8.1863	invalida – bez majetku	katolík	vdovec	1	hřbitov v Žumberku	1136	284	Uražky náboženství	
18	Stružinský Josef	potupná a haněbná slova proti slavnosti Božího těla, řekl: „Slavnost božího těla není u katolíků žádná slavnost, poneváč pravod při slavnosti božího těla neodbejval kněz, nebyž kurva, ...“	asi 5 týdnů s postem každý pátek (§ 303)	21.3.1864	truhlář	evangelik	ženatý	12	Pustá Kamenice?	1136	284	Uražky náboženství	Rozsudek
19	Roubínek Josef	alkoholik, v hospodě v Košumberku řekl: „Svatoušku jsi svatý, jen že ti z pekla nohy koukají“, a pokřácoval: „Svatý Václav jest také svatý, ale pokurvil v Praze děvky.“	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	24.10.1864	řemenář, vlastník chalupy ve Voleticích	katolík	ženatý	3	hospoda v Košumberku	1136	284	Uražky náboženství	Rozsudek
20	Kučera Jan	v hospodě řekl: „mše svatá jest koupě nejohavnější a nejpotupnější a pokud se nezaplati, neslouží se“, údajně se to dočetl v listu „Hlasý ze Sionu“, který do hostince přinesl.	8 dní vězení (§ 303)	31.1.1865	vlastník chalupy v Živanicích	evangelik	ženatý	3	hospoda v Bohdanečích	1136	284	Uražky náboženství	Rozsudek
21	Kučera František	Při rvačce ve vězení – řekl: „Pán Bůh jest takový taškár jako páni úředníci, a kdyby byl pán Bůh lepší, jak ti páni, tak by nebyly žádné krádeže a žádné mordy.“	6 měsíců těžkého žaláře (za více zločinů) (§§ 122 a 303)	11.9.1866	bývalý pekářský tovaryš, netulák, nemajetný	katolík	svobodný		ve vazbě ve Vysokém Mýře	1136	284	Uražky náboženství	Rozsudek

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
22	Hrubeš Jan	nadávkami potupil katolický křtíz u svého pole: „ <i>Sálhoje, děj si sem na dům taky něco, nějakého hastrmana, tairmana neb oběnce, jako mě postavili ty kluci katolíci na můj grunt kámen, a já kamení vyvorávám.</i> “	8 dní tuhého vězení (§ 303)	27.12.1865	spoluvlastník rolnického statku v Kojicích	evangelik	ženatý	7	Kojice	1136	284	Urážky náboženství	Výpověď Václava Verunáče
23	Marek Hynek	narušení pohřbu svého dítěte, rušení řeči evangelického faráře	4 měsíce těžkého zářá s postem každý pátek (§ 122)	11.7. a 18.10.1865	chalupník a šenkýř v Čermný	evangelik	ženatý		Čermná	1136	284	Urážky náboženství	
24	Kalous Jan	v hostinci ve Skutči řekl: „ <i>Potíráte jste chtěli vloni svatého Václava mít, on vám ale vloni nepomohl, z díry ani nevylezl, já na svatého Václava seru, on mně okradl o 8000 zl, ten zloděj at mne v prdel políbí, já toho lumpa budu žalovat.</i> “	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek a sarmovazbou (§ 303)	20.2.1867	mistr obuvnický, spoluvlastník domku ve Skutči	katolik	ženatý	2	hostinec Skutč	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
25	Němec Jan	v hostinci v Oldřiši, vyprávěl o své přísaze před u okresního soudu, vyjádřil se přitom: „ <i>že tam měl v kanceláři za kamry takového černého křystusa a před tím černým mamlasem, že nechtěl přísahati, že on chiel před živým Bohem u okna přísahati.</i> “	8 dní vězení s 1 postem (§ 303)	7.1.1869	učitel v Borové, spoluvlastník usedlosti	evangelik			hostinec v Oldřiši	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
26	Kučera František	v hospodě — ptal se jedné věřící: „ <i>proč utopili sv. Jana ve l'harvě?</i> “ po odpovědi, že pro mlčenlivost, řekl: „ <i>Janku hloupej, hodilii ho do vody, aby si umyl prdel.</i> “	8 dní vězení s 1 postem (§ 303)	12.8.1869	obuvník	katolik	ženatý	3		1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
27	Fofonka Josef	kyšlel při procesí o Božím těle	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	9.3.1870	nádeník	katolík	ženatý	4	Přelouč	1136	284	Urážky náboženství	
28	Bednář Jan	předvádějí spolu svatou zpověď – zesměšňovali ji	30 zl / 6 dní vězení (§ 303)	6.7.1870	statkář ve Výprachtích, představený obce	katolík	ženatý	6	kostel Výprachtice	1136	284	Urážky náboženství	
	Skalický Hynek		14 dní tuhého vězení s 1 postem (§ 303)	17.6.1871	nádeník	katolík	svobodný						
29	Hájek Jan	<i>Těkl: „vzdáhn' já vim, že vy za to nemůžete, jsou ale na světě čtyři zlodějové, první jest představený, druhý je hrásek z Herma. Městece, třetí zloděj jsou páni a čtvrtý je Panbůh, ten jest největší zloděj, vy ani nevíte z čeho Panbůh jest, on jest ze starých hrnců a kábyby byl dole, tak bych ho vyfac-koval.“</i>	6 měsíců žaláře s postem každých 14 dní (§ 122)	23.6.1870	májetel usedlosti v Radlině	katolík	ženatý	1	Radlin	1136	284	Urážky náboženství	Rozsudek
30	Kyllar Jan	osobní spor vyústil ve rvačku v kostele na kúru, během mše svaté	40 zl / 8 dní vězení (§ 303)	26.10.1870	držitel živnosti, představený obce	katolík	ženatý						
	Dittrich Josef		25 zl / 5 dní vězení (§ 303)	26.10.1870	učitel v Bystřeci	katolík	ženatý		kostel v Bystřeci	1136	284	Urážky náboženství	
31	Bartoň Josef	spor mezi katechetou a učitelem, katecheta obvinil učitele z protináboženských výroků a učil děti zpaměti výpovědi proti učitel	zproštěn obvinění (§ 303)	1.6.1878	učitel	katolík						Bartoň	

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
32	Hrdlička Václav	v hospodě řekl: „ <i>Kryštas byl jen takový chytří chlap</i> “, v opilstosti, a další řeči o katolických kněžích podle výpovědi svědků řekl: „ <i>že není Bůh, že on jest Bůh, a že co se stává, stává se přírodou</i> “, o obrazech svatých řekl: „ <i>ty obrázky by se měly sebrat a hodit do záchodů</i> “, figurkou svatého „ <i>vyržel si tou figurkou zadní část těla</i> “, poslední v opilstosti	6 týdnů žaláře s postem každý pátek (§ 122)	12.2.1879		katolík	ženatý		hospoda v Sezemícih	1136	292	Hrdlička	Obžalovací spis
33	Arbter Hans		14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	21.9.1881	inženýr				hostinec v Prachovicích	1136	294	Arbter	Výslechové protokoly svědků
34	Tomášek František	při sekání trávy řekl: „ <i>že papež měl lacharčku, ta že porodila Panenku Marii a Pán, Ježíš parchant</i> “	6 týdnů těžkého žaláře s postem každý druhý pátek (§§ 303 a 122)	16.2.1881	chalupník	evangelik – reformovaný	ženatý		u Mířetína	1136	294	Tomášek	Obžalovací spis
35	Novák Jan	řekl: „ <i>policajti jsou všickni kurevnici, komisar je takový kurevník jako já, a purkmistr kurevník jako já, Cisar pán se drží židovky je kurevník jako já, a pán Kryštas je takový kurevník jako já</i> “	5 měsíců žaláře s postem první a třetí pátek v měsíci (§ 122)	10.5.1883	krejčí	katolík	ženatý		Chrudim	1136	296	Novák (Holice)	Obžalovací spis
36	Novák Jan	při rozhovoru na to, že by mu neškodilo jít ke zpovědi, řekl: „ <i>to at' mě přel políbí, z toho jsem už vyrostl, když mě Bůh dá žrádlo, tak ho budu ctít, když mě žrádlo nedá, at' mě všeecko přel políbí</i> “	6 týdnů žaláře s postem druhý a čtvrtý pátek (§ 122)	12.10.1883		katolík	ženatý		Vysoké Mýto	1136	296	Novák (Vys. Mýto)	Obžalovací spis
37	Záruba Josef	řekl: „ <i>že Pán Bůh je u něho kluk, že se mu vysero do huby, Kryštas Pán že je maňas a kluk a anďel že jsou trhani</i> “	4 týdny žaláře s postem první a třetí pátek (§ 122)	8.10.1884	řezník	katolík	ženatý		Luže	1136	297	Záruba	Obžalovací spis

Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
38	Morávek Josef	v hospodě řekl: „že jeho taťma vypravovala, že Pán Ježíš přišel na svět čelem Panny Marie on že tomu nevěří, že se musel Pán Ježíš narodit jako každý jiný člověk, že jest možná že svatý Josef s Pannou Marií obcoval, že Panna Maria jest matkou boží a že tedy není pannou!“	nedohledáno (§ 303)	28.1.1885	soukromník, bývalý nadporučík u zemské obrany	svobodný		v hospodě ve Skořenicích	1136	298	Morávek	Obžalovací spis
39	Merta Vincenc/ Čeněk	v hospodě řekl: „že Bůh není a že nemůže nic stvořit tak, jako by prý, jemu mohl stvořit dceru neb syna“, „že kdyby se Bůh na jeho ženu škrábal a chtěl s ní v milostném poměru něco si dovoľiti, nim že by zatřásl!“	2 měsíce žaláře s postem první a třetí pátek každý měsíc (§ 122)	9.3.1886	domkař	žentý	1	v hospodě ve Vyprachticích	1136	300	Merta	Obžalovací spis
40	Hrdlička František	při rozhovoru Hác řekl: „že je Pán Bůh kus vepřového masa aby se posínil když jde do práce, aby mohl hodně pracovat“, Hrdlička řekl: „že panna Maria byla kurva, že ji Bůh ve 14 letech skarvil“, Hác řekl: „Pán Bůh? To nic není! všechno na světě jest samo od sebe, Pán Bůh nemůže dát člověku žádnou sílu, lepší je kus hověziho masa, dát ho do hrnce vařit, to že dá sílu!“	nedohledáno (§ 122)		bývalý truhlář			v kramě v České Třebové	1136	300	Hrdlička, Hác	Výslechové protokoly svědků
	Hác/Heinz František		6 týdnů žaláře s postem každý druhý pátek (§ 122)	16.6.1886	kovář	katolík	5					

Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
41	Jirout Jaroslav	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	26.5.1887	kočí	katolík	svobodný		před nádražím v Pardubicích	1136	301	Jirout, Štěpánek	Obžalovací spis
	Štěpánek Jan	10 dní vězení s jedním postem (§ 303)	26.5.1887	kočí	katolík	ženatý						
42	Kroulík Jan	14 dní tuhého vězení s postem každý pátek (§ 303)	15.6.1887	chalupník	evangelik – helvět	ženatý	2	v hospodě v Pasekách	1136	301	Kroulík	Obžalovací spis

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Cítace z
43	Boček František	spor s knězem o místo pohřbu, řekl: „ <i>jest sice vyjednáno, aby se šlo ke svatému kříži, ale ke svaté Kateřině se přece půjde</i> “, „ <i>tak za desítku, to by jste šli až do hlavního kostela</i> “	8 dní vězení s jedním postem/po žadosti trest změněn na pokutu 30 zl (§ 303)	9.5.1888	holič	katolik	ženatý		při pohřebním procesí v Chrudimi	1136	302	Boček, Málková, Raisachová	Obžalovací spis
	Málková Anna	při pohřbu křičela: „ <i>To je hanba, do novin to dár</i> “, o znatících vyvolaných sporem Františka Bočka s knězem	osvobozena (§ 303)	9.5.1888	mlékařka	katolik	vdaná	2					
	Raisachová Anna	při pohřbu v kostele: „ <i>To je kněz? Patřilo by ten průvod dát do novin</i> “	osvobozena (§ 303)	9.5.1888			vdaná						
44	Neugebauer Hubert	řekl: „ <i>unser Herr Gott ist ein Spitzbub</i> “ (překlad „ <i>nás Pán Bůh je tulák/rošťák</i> “)	4 měsíce žaláře s postem každý první a třetí pátek v měsíci (§ 122)	13.9.1888	gruntovník	katolik	ženatý	5	pravděpodobně Lanskrout	1136	303	Neugebauer	Anklageschrift/ Obžalovací spis
45	Cendelin Josef	rušil při slavnosti Božeho Těla, volal na posádku drahouň: „ <i>Fener!</i> “ (Pal)	14 dní tuhého vězení (§ 303)	13.6.1888	nádeník	katolik	svobodný		náměstí v Pardubicích	1136	303	Cendelin	Obžalovací spis
46	Jelinek František	Jelinek a Svatoň úmyslně nezavedli pohřební průvod ke kapli, kde na ně čekal kaplan Hora, a vedli průvod rovnou na hřbitov	8 dní vězení s jedním postem (§ 303)	28.7.1892	rolník	katolik	ženatý						Jelinek, Svatoň, Schejbal, Svatoňová, Bidlo
	Svatoň Václav	u hrobu urážení kaplana Ludvíka Hory jako ziskuchtivého, Schejbal řekl: „ <i>však tam také dojít mohli za hal, včdyť je hezká cesta</i> “	8 dní vězení s jedním postem (§ 303)	28.7.1892	brusič	katolik	ženatý	4	při pohřebním procesí v Dolní Rovni	1136	304		Obžalovací spis
	Schejbal František		osvobozen (§ 303)	28.7.1892	domkař	katolik	ženatý	0					

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
	Svatoňová Majdalena	u hrobu uražení kaplana Ludvíka Hory jako ziskuch- tivého, Svatoňová řekla: „za desítku by se šlo a za 4 zlně!“	osvobozena (§ 303)	28.7.1892	dělnice	katolík	vdaná	4	při pohřeb- ním procesí v Dolní Rovni	1136	304	Jelínek, Svatoň, Schejbal, Svatoňová, Bidlo	Obžalovací spis
46	Bidlo Matěj	u hrobu uražení kaplana Ludvíka Hory jako ziskuch- tivého, Bidlo řekl: „jen jim to často takhle udělejte, at' dřou toho, kdo má a kdo jim to může zaplatit“	osvobozen (§ 303)	28.7.1892	dělník	katolík	ženatý						
47	Homolka Josef	v opilosti před sochou Svaté Trojice řekl: „vidíte kus kameny, to neudělal Pán Bůh, udělal to mistr, zlatník to ozlatil, a teď se tomu klanějí, kdyby Svatá Trojice něco mohla, tak by mě pomohla, ale nic nemůže, čím více jsem se modlil, tím více mě moha bolela, já mohu být také takový, jako je ten na Svaté Trojici, mohu si ozlatit nohy, já nevěřím žádnému Bohu“	6 týdnů žalá- ře (§ 122)	31.8.1892	nádeník, tulák bez nohy	katolík	svobodný		Ústí nad Orlicí	1136	304	Homolka	Obžalovací spis
48	Mareš Hynek/ Ignác	v hostinci řekl: „že v zádné víře není tolik zlodějů, jako ve víře katolické a že na viru katolickou sere“, v opilosti	14 dní vězení s dvěma posty (§§ 122 a 523), (na- konec odsou- zen za § 523 – přestupek – opilství)	14.7.1892	tkadlec	katolík	ženatý	5	hostinec v Dolní Dobrouči	1136	305	Mareš	Obžalovací spis
49	Horák Václav	verše proti svěcení praporu	nedohledáno		stavitelský příručí	katolík	svobodný		Choceň pod- zim 1898	1260	602	Horák	

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
50	Balek Josef	katolík Balek rušil při evangelickém pohřbu a řekl: „ <i>to je hřbitov náš (katolický) helveti sem nepatří, to tady pohřbívají jako v Rusku</i> “, „ <i>co ty černej chlapče tady máš, co je to za černýho chlápka?</i> “ k evangelickému faráři	8 dní tuhého vězení s dvěma posty (§ 303)	2.8.1900	rolník	katolík	ženatý	4	Hřbitov v Lažanech (u Skutče)	1260	603	Balek	Obžalovací spis
51	Hanilec Jan	v zaměstnání dle svědků vedl protináboženské řeči: „ <i>Pán Ježíš, že nebyl žádný Kristus, že to byl jen velký učenec a filozof</i> “, „ <i>vypřávněl, jak Pán Bůh vzador, přimluvě Ježíšové, Panny Marie a sv. Josefa nechťel do nebe přijati lotra jakéhos, že tedy v nebi udělali stávku a odcházeli a tu že Pán Bůh lotra onoho do nebe přijal</i> “, v hospodě řekl: „ <i>že Pán Ježíš byl velkým filozofem, že byl žid a také člověk jako my</i> “	1 měsíc tuhého vězení (§ 303)	12.9.1900	kamnářský pomocník	katolík	svobodný		Ostřešany	1260	603	Hanilec	Obžalovací spis
52	Horák František	dle výpovědi katolické svědkyně evangelik Horák měl říct: „ <i>že jsme si (katolici) nadělali ukřádaných Bohů, až se nám (katolíkům) budou válet, že se na ně budeme dívat</i> “, „ <i>že našeho (katolického) Krista líbat nebude, že jsou naši kněží kurevníci</i> “	2 měsíce žaláře s jedním postem každý měsíc (§§ 122 a 303)	13.9.1899	tesář	evangelik	ženatý	5	Hradiště	1260	603	Horák	Obžalovací spis

	Obviněný	Popis zločinu	Trest	Datum soudu	Profese, obživa	Vyznání	Stav	Děti	Místo události	Inv. č.	Kart.	Složka	Citace z
53	Čapský Josef	ve své hospodě vedl protikatolické řeči: „ <i>Panna Maria, kurva, policajt zloděj, to je všechno jedno!</i> “, „ <i>á všude na křesťanské chrámy se vysrat!</i> “	nedohledáno (§ 303)		hostinský	katolík	ženatý	0	hospoda v Pardubicích 1899	1260	603	Čapský	Obžalovací spis
54	Jiskrová Kateřina	večer před domem volala na manžela, který se bavil s Josefem Suchým (evangelikem): „ <i>jdí od toho hehmeta, hehveti nemají žádnou duši, oni mají bravského spasitele!</i> “	14 dní tuhého vězení s jedním postem (§303), (obžalována z § 122, zmíněno na § 303)	17.10.1911	dělnice	katolík	vdaná	6	Česká Rybná (u Skutče)	1260	612	Jiskrová	Rozsudek
55	Škroch František Kopecký Jan	rušili při pobožnosti, Škroch při kazání zvolal: „ <i>to víme, to nepotřebujeme vědět</i> “, ke Kopeckému potom řekl: „ <i>troubo, ty se modlíš?</i> “, Kopecký potom při farářově zpěvu hulákal: „ <i>hahaha!</i> “, čímž se snažil napodobit zpěv, Kopecký byl zproštěn obvinění z důvodu dokázání naprosté opilosti	14 dní tuhého vězení s jedním postem (§ 303) osvobozen (§ 303)	21.10.1912 21.10.1912	obuvník obuvnický dělník	katolík katolík	ženatý svobodný	2	náves ve Zhoři	1260	613	Škroch, Kopecký	Obžalovací spis

DELICTS AGAINST RELIGION DESCRIBED AS “INTERFERENCE WITH RELIGION” SUBMITTED TO THE REGIONAL COURT IN CHRUDIM IN THE SECOND HALF OF THE 19th CENTURY

The paper is an executive summary for the master thesis *Delikty proti náboženství řešené u Krajského soudu v Chrudimi v letech 1852–1918* (Delicts against religion solved at the Regional Court in Chrudim from 1852 to 1918). The aim of the thesis is to identify the causes of delicts against religion in the jurisdiction of the Regional Court in Chrudim, i.e. outside the main centres of the monarchy. Moreover, the paper compares different cases and includes a statistical overview of the delicts and the perpetrators. Approximately 60 criminal files were analysed.

The most common cause of delicts against religion was alcohol intoxication. Drunk men “in a clouded state of mind”, as written in the court records, uttered blasphemous comments for which they were sent to prison for several days or sometimes months. Nevertheless, in the region in question these were usually rather harmless violations of the law. However, some signs of wilful defamation of religion can be found in cases when the perpetrators insulted other religions and not their own religion. Still, these cases were also more about insulting specific people and not wilful defamation of faith.

The description of perpetrators based on the files analysed shows that the perpetrators were men of lower social standing.